

ЛЮДИНА ЗАЧАРОВАНА ЛЬВОВОМ

Олександр МЕЛЬНИКОВ

IT STEP Університет
e_research@ukr.net

10 червня 2023 року професору кафедри раціонального використання природних ресурсів і охорони природи Львівського національного університету імені Івана Франка, доктору географічних наук Миколі Миколайовичу Назаруку виповнилося 70 років. На жаль, 31 липня важка хвороба перервала його життя, сповнене нових ідей та нових задумів...

Микола Назарук народився 10 червня 1953 року у мальовничому куточку Волині – невеличкому старовинному селі Древині, повз яке протікає річка Луга. Майбутній вчений зростав у хліборобській родині, що, без сумніву, вплинуло на усю його подальшу долю, адже тією чи іншою мірою уся діяльність Миколи Миколайовича присвячена вивченню природного оточення та впливу на нього людини.

Знайомство

З Миколою Миколайовичем ми познайомилися у 1999 році. Керівництво видавництва «Афіша», в якому я тоді працював, загорілося ідеєю видати підручник з екології. Саме загорілося, бо в моїй присутності з Миколою Миколайовичем у одного з директорів видавництва відбулася така розмова:

— Миколо Миколайовичу, знаємо, що у Вас є певні ідеї та напрацювання, тож хочемо запропонувати Вам видати книжку з основ екології.

Микола Миколайович погодився, запропонувавши натомість, що книга буде з екології та соціоекології.

— Скільки часу Вам би знадобилося для підготовки рукопису?

— Гадаю, місяців шість.

Далі директор, окрилений тим, що Микола Назарук так легко погодився, «перейшов у наступ» й почав зменшувати терміни підготовки рукопису для здачі у видавництво. У результаті вони домовилися ледве не до місяця, за умови, що автор по параграфу буде здавати рукопис для набору та подальшого редагування. Впевнений, що ніколи раніше, й навіть після шановний автор не писав книжок у такі стислі терміни...

Тут необхідно зробити невеличкий відступ й пояснити чому саме до Миколи Назарука звернулося видавництво з пропозицією опублікувати посібник з екології. З одного боку, в цьому був елемент випадковості, з іншого – Микола Миколайович був досить відомим фахівцем з цих питань. На той момент у М. Назарука вже вийшли друком написані у співавторстві книги «Екологія з елементами біології» і «Основи соціоекології» (1995), «Основи екології та соціоекології» (1997) та одноосібна «Соціоекологія: Словник-довідник» (1998). Потрібно також мати на увазі, що ще у 1990 році у Львівському державному університеті імені Івана Франка він захистив дисертаційну роботу «Філософсько-методологічні основи екологічного виховання в сучасних умовах» на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук.

Після успішного захисту Микола Миколайович перейшов до Львівського лісотехнічного інституту (нині Національний лісотехнічний університет України) на кафедру екології, ландшафтної архітектури та садово-паркового господарства. Робота на кафедрі звела його з професором Георгієм Бачинським. Микола Назарук зізнавався: «Завдяки професорові Бачинському особисто я для себе відкрив нову сферу наукового інтересу в географії – соціальну екологію, засновником якої у вітчизняному науковому просторі його можна вважати» (Назарук, 2015). Г. Бачинський стверджував, що саме соціальна екологія всебічно аналізує природне середовище як складну, диференційовану систему, різноманітні компоненти якої перебувають у динамічній рівновазі, розглядає біогеоценози земної біосфери як екологічну нішу людства, пов'язуючи довкілля і діяльність людини в єдину систему природа – суспільство. Іншими словами, Миколі Миколайовичу пощастило опинитися коло витоків соціоекологічних досліджень в Україні.

У момент нашого знайомства М. Назарук був доцентом кафедри раціонального використання природних ресурсів і охорони природи Львівського національного університету імені Івана Франка. З 2000-го року він

– заступник декана географічного факультету університету Франка з виховної роботи. Робота з молоддю, без сумніву, належала до найулюбленіших для Миколи Миколайовича. Він завжди любив перебувати у вирі подій.

Як відомо, людей об'єднують проблеми, що виникають в процесі спільної праці. Тривалий час наші стосунки були суто формальними: видавець – автор, автор – видавець. Але як це іноді буває, з часом виникло усе більше питань, що становили взаємний інтерес, тож я усе більше взнавав про доцента Назарука...

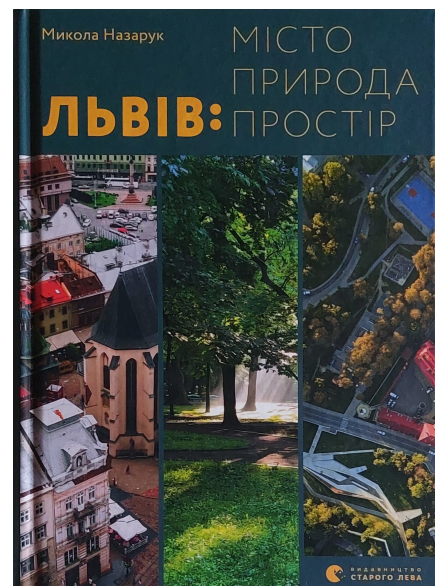
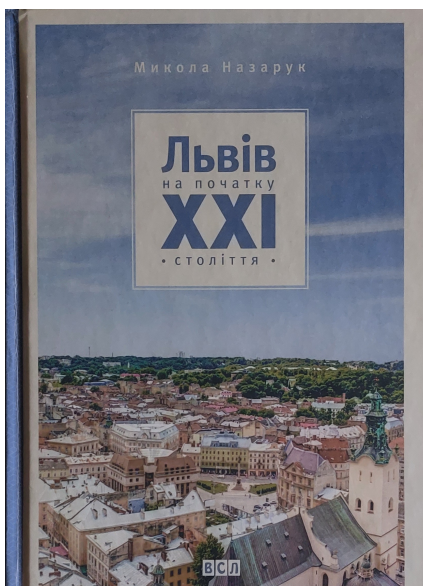
Вчений

Після тривалих вагань у 2004 році Микола Назарук залишив посаду заступника декана й зосередився на викладацькій та науковій роботі. Він написав ще декілька книжок у співавторстві: підручник «Промислова екологія» (2006) і посібник «Екологічний менеджмент: Запитання та відповіді» (2004). Працював над статтями.

У 2008 році побачила світ монографія «Львів у XX столітті. Соціально-екологічний аналіз». Підготовка до видання цієї монографії була тривалою й нелегкою, адже це фактично була докторська дисертація Миколи Миколайовича. Спочатку довелося вирішувати організаційні й фінансові питання: редагували книгу у видавництві Української академії друкарства; версткою займалося видавництво Франкового університету, а друкували її в Академії друкарства. Левову частину коштів на видання книги Миколі Назаруку надав його друг юності Степан Кубів.

Коли монографія вже друкувалася, у долі Миколи Миколайовича стався черговий різкий поворот: його збив пасажирський автобус... Тривалий час він перебував у дуже важкому стані. Пригадую, як разом з начальником друкарні, Н. Соколик, ми, бажаючи розрадити Миколу Назарука, привезли сигнальні примірники його монографії «Львів у XX столітті» у травматологічне відділення лікарні швидкої медичної допомоги. Коли ми віддали автору роботу, він навіть намагався жартувати із нами.

Микола Миколайович не належить до числа легкодухих людей, тож через певний час він одужав та повернувся до нормального життя й у 2010 році на спеціалізованій ученій раді у ЛНУ імені Івана Франка захистив дисертацію «Конструктивно-географічні основи розвитку і функціонування соціально-екологічних систем великого міста» на здобуття наукового ступеня доктора географічних наук за спеціальністю конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів. У дисертації було здійснено теоретико-методологічне осмислення закономірностей формування сучасного соціально-екологічного стану великих міст, що дало змогу відповідно структурувати їх територію й проаналізувати за допомогою системного підходу. В роботі також було обгрунтовано концепцію соціоприродного розвитку території великого міста, яка становить сукупність закономірностей щодо уявлення про нього як соціально-екологічної системи, що розвивається в напрямку деструктивності життєвого середовища, підвищення структурної неупорядкованості й втрати системних ознак. Це переводить систему міста до стану динамічної рівноваги із суспільним впливом, коли її елементи безперервно реагують на цей вплив і формують сценарій розвитку. Вчений обгрунтував необхідність запровадження нових концептуальних підходів до проблеми «суспільство – природа» на основі соціально-екологічної теорії взаємодії суспільства та природи, теоретичних і методологічних засад конструктивної географії. Він проаналізував вплив суспільства на природу міста Львів протягом минулого століття, його залежність від господарських чинників, конструктивно-географічні та соціально-екологічні особливості цього впливу.

Людина зачарована Львовом

Пов'язавши ще в студентські роки своє життя зі Львовом, Микола Миколайович більшу частину наукового доробку присвятив вивченню цього міста, як географ, еколог, філософ й просто небайдужий громадянин. Тож після захисту дисертації Микола Миколайович «не почивав на лаврах», а продовжував активно працювати як львовознавець. З'явилися одна за одною книжки, написані одноосібно та у співавторстві: «Соціальна екологія: Взаємодія людського суспільства і природи» (2013), «Львів на початку XXI століття» (2015), «Львів і природа навколо нас» (2016), «Малі міста Львівської області: Конструктивно-географічне дослідження» (2020) та «Львів: Місто, природа, простір» (2022).

Під керівництвом професора Назарук сорок провідних науковців ЛНУ імені Івана Франка, Інституту регіональних досліджень імені М. І. Долішнього, Інституту екології Карпат, Інституту геології і геохімії горючих корисних копалин НАН України, Національного університету «Львівська політехніка» та Національного лісотехнічного університету України, представники обласних і міських органів влади підготували до друку фундаментальну працю «Львівська область: Природні умови та ресурси», що побачила світ у 2018 р. У книзі було узагальнено багатий фактологічний матеріал стосовно природних умов і ресурсів Львівщини; наведено відомості про геологічну будову та мінеральні ресурси, рельєф і геоморфологічне районування, клімат, поверхневі води, ґрунтовий покрив, розмаїття рослинного та тваринного світів, ландшафти, природно-заповідний фонд, екомережу Львівської області; розкрито теоретико-методологічні та прикладні підходи до оцінки ресурсів регіону, їхнього потенціалу, особливостей використання, відновлення й збереження. Мушу відзначити, що станом на сьогодні далеко не про кожну область України побачили світ такі видання.

Етапи великого шляху

Микола Миколайович був людиною працездатною, наполегливою. Таких людей чимало, а чим вирізнявся професор Назарук?

Доля була прихильна до Миколи Миколайовича, хоча нічого в житті не давалося йому з першого разу і йому неодноразово доводилося усе розпочинати з початку, проте отримані наполегливою працею результати варті поваги. Хлопець з невеличкого волинського села, що тільки з другої спроби зміг стати студентом географічного факультету університету Франка, закінчивши навчання, був скерований вчителем географії Павлівської середньої школи рідного Іваничівського району.

Йому щастило на хороших людей. Повернувшись до Львова, він занурився у громадську роботу, яка дозволила познайомитися із величезною кількістю непересічних людей. Так, знайомство з Неллі Дьячковою, тодішнім завідувачем кафедри філософії Львівського політехнічного інституту (нині НУ «Львівська політехніка»), та подальша співпраця з нею відкрили йому шлях в науку та дозволили захистити дисертацію з філософії. Перейшовши на роботу до лісотехнічного інституту, він тісно співпрацював з Володимиром Кучерявим (Назарук, 2019), далі – робота в університеті Франка на кафедрі під керівництвом Юрія Туниці, завдяки яким багато чому зміг навчитися.

Йому щастило й в особистому житті. Ще під час навчання познайомився зі своєю майбутньою дружиною Галиною Володимирівною, яка працювала тоді в обласній науково-педагогічній бібліотеці. Далі після повернення на Волинь, їх зв'язок обірвався, але випадковість дозволила зустрітися знову аби пов'язати свої долі на усе життя.

Друг і хороший приятель героя цього нарису професор Валерій Петлін сказав про нього: «Микола Миколайович – відомий вчений-спеціаліст в галузі прикладної екології та конструктивної географії. Високий авторитет здобув професор Назарук серед студентів, вчителів шкіл, викладачів. Він широко відомий не тільки на наукових теренах України, а й за її межами, є авторитетним експертом наукових здобутків молодих науковців. Продовжує активну наукову і громадську діяльність».

Микола Миколайович гідно долав усі труднощі та із наполегливістю, вартою наслідування, йшов по життю...

Список використаних джерел / References:

Nazaruk, M. (2015). The whole and strong personality of Professor Heorhii Bachynskiyi. *Bulletin of Lviv University. Geographical series*, 49, 246–252. [In Ukrainian] [Назарук М. Цільна і сильна особистість професора Георгія Бачинського. Вісник Львівського університету. Серія Географічна. 2015. Вип. 49. С. 246–252.]

Nazaruk, M. (2019). He is called the green horizon of Lviv. In *The current state and prospects for the development of landscape architecture, horticulture, urban ecology and phytoremediation* (pp. 11–13). Lviv. [In Ukrainian] [Назарук М. (2019). Його кличуть зелені обрії Львова // Сучасний стан і перспективи розвитку ландшафтної архітектури, садово-паркового господарства, урбоекології та фітомеліорації: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 80-ліття від дня народження В. П. Кучерявого (м. Львів, 4-5 квітня 2019 р.). Львів. С. 11–13.]